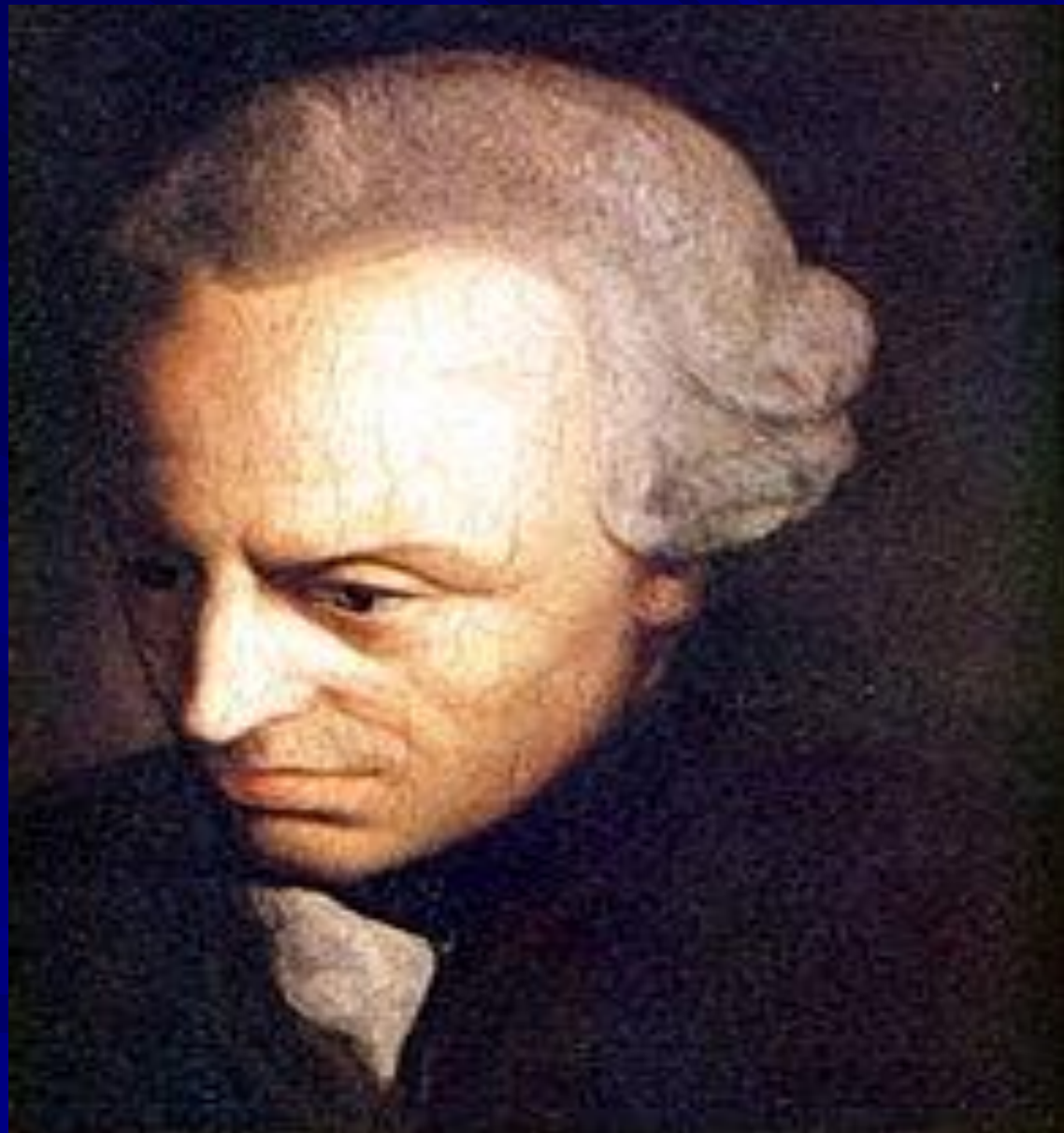


**Immanuel Kant ve Eleştirel  
Felsefe  
(1724-1804)**



- Felsefenin ilk ve temel görevi bilimi temellendirmek, daha sonra da ahlakın ve dinin rasyonelliğini savunmaktır.
- Bu amaçla, hem Descartes'ın rasyonalizminden hem de Hume'un empirizminden yararlanarak, *transendental epistemolojik idealizm* olarak bilinen kendi bilgi kuramını geliştirmiştir.

# Temel Kavramlar

- ***a posteriori***: Deneyden türetilen
- ***a priori*** : Deneyden bağımsız
  
- ***Fenomen***: Duyularla algılanan şey, görüngü
- ***Numen***: Kendinde şey, öz

# Empirizm-Deneycilik

- insan bilgisinin tümü tecrübeler – yani dış dünyaya ilişkin izlenimlere, duyumlara veya gözlemlere dayanır.
- Bilgimiz doğuştan sahip olduğumuz düşüncelere dayanmaz. Dünyaya geldiğimizde, zihin boş bir levhadır --> **tabula rasa**
- **Bilgi**; yalnızca uygun tecrübeler sahip olduktan sonra erişebileceğimiz bir şeydir  
(*a posteriori*: sonradan gelen, deneyden türetilen)

# Rasyonalizm-Akılcılık

- Bilgiye, deneyden önce / deneyden bağımsız olarak erişebiliriz (Platoncu gelenek)
- Bilgi *a priori* , yani deneyden önce ya da tecrübeden bağımsız bir biçimde sahip olabileceğimiz bir şeydir.

# Kant'ın yaklaşımı

- Rasyonalistleri ve empiristleri eleştirir.
- **Bütün sahip olduğumuz bilgi deneyle (tecrübeyle) başlar ama deneyden doğmaz.**
- Kant'a göre akıl olmasaydı, dış dünyaya ait deneylerimiz (algılarımız/izlenimlerimiz) bilgi halini almayacaktı.
- Yalnız başına **deney** de **akıl** da bilgi edinmede yetersizdir.
- *“İçeriksiz düşünceler boş, kavramsız sezgiler de kördür”*

# Kant'a göre iki ayrı gerçeklik alanı vardır

- ***Fenomenal gerçeklik*** (fenomenler dünyasında)
  - \*\* ***Fenomen***: Duyularla algılanan şey, görüngü
- ***Numenal gerçeklik*** (numenler dünyasında)
  - \*\* ***Numen***: Kendinde şey, öz



# *1. Fenomenler dünyası*

Görüngüler dünyası. Yani duyular aracılığıyla tecrübe ettiğimiz dünya. Bize görüldüğü gibi olan şeylerin dünyası.

- > bizim bilebileceğimiz dünya budur.
- > bu bilginin aldığı bütün biçimler özneye bağlıdır.

## 2. *Numenler dünyası:*

Duyusal olmayan ve hakkında bilgi sahibi olunamayacak metafizik dünya.  
Bu alana ulaşmamızı sağlayacak hiçbir araç yoktur.

→ Numenler dünyasıyla ilgili her şey Kant'ın '*aşkın*' (*transendental: olgusal bilgi sınırını aşan*) dediği şeylerdir.

→ Yani numenler dünyası vardır, ama deneyle kaydedilemez.

- İnsan bilgisi deney ile başlar fakat deneyden doğmaz. Deney bilgilerimizin sadece hammaddesini oluşturur. İnsan bu hammaddeleri zihindeki akıl kalıplarına uygulayarak esas bilgiyi elde eder.
- İki tür bilgi vardır:
  - **deneye dayalı bilgi (pratik)**
  - **akla dayalı bilgi (teorik)**
- Kant, zihinde var olduğunu kabul ettiği akıl kalıplarına **kategori** adını verir. Ona göre a priori (deneyden önce) olan kategoriler, deneyden gelmeyen bilgi elemanlarıdır.

*“Nesnelerle olmaktan ziyade, a priori olanaklı olduğu ölçüde nesnelere ilişkin bilme tarzımızla ilgilenen tüm bilgiyi transsendental olarak adlandırıyorum. Böyle bir kavramlar dizgesi transsendental felsefe olarak adlandırılabilir”*

**\*\* Transsendental bilgi nesnenin bilgisi değil, nesnelere ilgili olan bilme tarzımızın, bilme yetilerimizin bilgisidir.**

Kant'a göre, bir bilgi ancak yargı formunda ifade edilebilir.

- “Yargılar hangi kaynaktan gelirlerse gelsinler ya da mantıksal biçimleri bakımından nasıl olurlarsa olsunlar, içerik bakımından aralarında fark vardır; bu içerik sayesinde ya sırf açıklayıcıdırlar ve bilginin içeriğine hiçbir şey eklemesler, ya da genişleticidirler ve verilen bilgiyi artırırılar; birincilere analitik, ikincilere ise sentetik yargılar adı verilebilir”

# analitik yargılara örnek

- “Bütün cisimler yer kaplar” yargısı.
- “yer kaplama” yüklemi, “cisim” kavramında önceden düşünülmüştür. Çünkü “yer kaplama”, zaten cisme ait olan bir şeyi ifade eder ve bu yargı sadece, cisim kavramında var olan bir şeyin çözülmesiyle oluşturulur.

# sentetik yargılara örnek

- “Bütün cisimler ağırdır” önermesi
- Burada “ağırlık” kavramı “cisim” kavramında önceden düşünülmüş olan bir şeyi ifade etmez; bundan da öte, bu yargıda yüklem özneye, özneye içerilmeyen yeni bir şey getirir. Dolayısıyla bilgimizi genişletir.

# “Salt Aklın Kriđiđi”

- AMAÇ: Bilginin ne olduğunu ve sınırlarını gösterip kriğiğini yapmak
- Matematik nasıl mümkündür?
- Dođa bilimi nasıl mümkündür?
- Bir bilim olarak metafizik nasıl mümkündür?
- Tıpkı matematik ve fizik gibi, bilimsel olan bir metafizik olabilir mi?



- Kant öğretisiyle bilimsel bilginin olanaklı olduğunu göstererek, Newton fiziğini temellendirir.
- Ancak, varlığın genel ilkeleri, Tanrı'nın varoluşu, ruhun ölümsüzlüğü gibi konuları ele alan geleneksel metafiziği olanaksız hale getirir.

- Çünkü, metafizik alanında, **ruh, Tanrı, evren** kavramlarını düşündüğümüz zaman, burada duyu-deneyi tarafından sağlanan veri yoktur.
- Bilginin iki temel ögesinden biri olan deney ögesi metafizik alanında söz konusu olmadığı için, akıl burada **çatışkılara (antinomi)** düşer. Öyleyse metafizik alanında bilimsel bilgi olanaklı değildir.
- Kant'a göre bizim algılama ve düşünme tarzlarımızdan bağımsız olarak var olan şeyler, haklarında herhangi bir kavram oluşturamayacağımız şeylerdir.

■ ***Bizler sırlarla dolu bir evrende, bir rüyanın rüyasını görmekteyiz. Gerçekte bildiğimiz hiçbir şey yoktur. Bildiğimizi sandığımız şey sadece olaylardır. O olaylar ki, bilmediğimiz bir nesneyle, asla bilemeyeceğimiz bir öznenin birbirlerine olan ilgisinden doğmuştur.***

# Kaynakça

I. Kant, (1984). Seçilmiş Yazılar. Remzi Kitabevi.

Magee, B. (2004). Felsefenin Öyküsü. Ankara: Dost.